

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 4. De consensu requisito ad validitatem contractus,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

Tertia diuisio est; quod alius sit licitus, qui secundum legem, & æquitatem fit; alius vero illicitus, vt gemoniacus, vsurarius, & omnis alius qui contra legem, æquitatemque fit.

Quarta est, quod alius sit temporalis, id est, ad certum tempus tantum, & alius perpetuus, id est, semper duraturus.

Quinta est, quod alius fiat re, alius verbis, alius scriptura, alius consensu: eadem ratione, qua in sequenti cap. sexto dicitur de pacto, in quarta illius diuisione posita proxime ante primum documentum.

23. Sexta, quod alij sint bonæ fidei: vt venditio, locatio, societas, & ceteri qui commemorantur in §. Actionum, Instituti, De actionibus: alij vero sunt stricti iuris; vt mutuum stipulatio & arbitrium. Non dicuntur autem bonæ fidei, quod in eis solis inueniri debeat bona fides: quia in omni contractu ea debet intervenire, ex lege, Bonam fidem, Cod. De obligationibus & actionibus; sed quod in illis Iudex debeat iudicare ex æquo & bono, quantum ad id quod restituendum est vel compensandum; non autem ex rigore legis scriptive iuris: sicut in alijs, qui ex eo dicuntur stricti iuris, quod in illis iudicandum sit ex rigore legis, iurisve scripturæque ex rigore conventionis factæ inter contrahentes. De hac contractuum distinctione plura qui vult videre potest apud Couar. ad regulam, Plessor, par. 2. §. 6. aut Loutum Melinam in tract. 2. de iust. & iur. e. disput. 159.

24. Septima diuisio est; quod alij sint gratuiti, alij non gratuiti. Dicuntur gratuiti qui non fiunt ob solutum pretium vel mercedem acceptam (vnde etiam dicuntur facti titulo gratioso) vt mutuum, commodatum, precarium, depositum, mandatum, fideiussio. Non gratuiti vero dicuntur qui fiunt ob pretium vel mercedem, vel ob aliam quamcumque rem factam vel datam, vel faciendam, vel præstandam: vnde dicuntur etiam onerosi, quia obligatio soluendi pretium vel mercedem, vel rem aliam dandi vel faciendi est onus.

Octaua diuisio est; quod alij fiant in gratiam tantum & bonum recipientis: vt mutuum & commodatum regulariter: alij vero fiant in gratiam tantum, dantis: vt depositum, & mandatum regulariter: alij demum fiant in gratiam & bonum vtriusque: vt emptio, locatio, permutatio, pignus, societas. Ideo dixi regulariter: quia depositum, mandatum, & commodatum aliquando fiunt in bonum vtriusque, nam depositario interdum permittitur vt re deposita, & mandatum quo quis cum absente contrahit per literas, ei committendo vt merces, vel aliquid aliud pro se emat, de se quidem gratuitum est; sed interdum mandatarius ex eo commodum accipit, quod si fiat loco mercedis, induet rationem locationis: interdum denique commodat quis rem suam in propriam vtilitatem: vt cum quis alteri commodat suam suppellectilem vt communis amicus nomine ipsorum honorificentius excipiat.

Nona diuisio est; quod alij fiant per se seorsimque ab alijs contractibus separati: alij vero ex sua natura coniuncti sunt alijs, & propter alios fiant: huius generis sunt assicuratio & fideiussio: & ex quorundam sententia pignus, atq; societas: prioris autem generis sunt ceteri.

25. Postremum est; quod quidam sint, qui re vnus ad alterum transferunt quoad dominium: & quidam quoad vsum fructum tantum: quidam autem quoad vsum tantum, & quidam denique quoad traditionem rei tantum. Ac rursus qui transferunt quoad dominium, vel transferunt gratis, vt donatio gratuita & liberum legatum; vel non gratis: tuncque vel res datur pro re, vt vinum pro oleo, & est permutatio; ad quam reuocatur cambium, quod est lucrosa permutatio pecuniæ pro pecunia: vel res pro pretio seu pro pecunia, & est emptio ac venditio: sub qua comprehenduntur negotiatio, societas & assicuratio: vel res cuius vsum non distinguit à dominio, pro simili postea accipienda: vt mutuum, sub quo comprehenduntur contractus, quos vocant montes pietatis.

26. Ex iis vero contractibus qui rem transferunt quoad vsum fructum tantum, quidam transfert in perpetuum & gratis, vt feudum, quo quis reseruat sibi dominium, seu proprietatem rei immobilis, puta domus vel prædij, in alterum transfert dominium vile, hoc est, fructus & emolumenta, idque

gratis seu nullo pretio, vel annua pensione petita; sed tantum seruitio personalis: quale est quod vassalli debent suo Principi. Quidam vero, qui siue in perpetuum, siue etiam ad tempus dominium transferunt, non quidem gratis, sed pro annua pensione, vt emphyteusis, quæ cætera habens cum feudo communia, in hoc ab illo differt, quod non gratis, & tam ad tempus, quam in perpetuum fiat. Quibus duobus, possunt tanquam eiusdem generis, addi primo, contractus liuellarius, quod emphyteuta omne ius suum, quod habet in emphyteusi, transfert in tertium, & id in perpetuum. Deinde census, qui est ius accipiendi reditum annuum ex re aliena. Tertio, censualis pensio, quæ est contractus, quo quis omne ius quod in rem aliquam habet transfert in alterum, pro pretio quidem, sed ita vt sibi nihilominus præstetur pensio annua. Et demum contractus superficialis, quo quis retento sibi dominio directo, & proprietate soli, dat alteri superficiem fundi, id est, molendinum, vel domum, vel aliud ædificium in eo existens: idque siue imposita pensione annua, siue non imposita (vtroque enim modo fieri potest) sic tamen vt idem finiat, perente ipsa superficie, hoc est, vt si domus vel molendinum vel aliud ædificium tantum pereat, seu destruat incendio, vel impetu aquarum, vel vi ventorum, vel alia ratione, talis contractus cesset, nec deur potestas reedificandi.

Ex iis porro contractibus qui rem transferunt quoad vsum tantum: quidam est, quo simpliciter vsum rei gratis transferunt, & dicitur commodatum, seu commodatio. Quidam vero quo vsum vnus rei transferunt pro vsum alterius, & dicitur permutata commodatio. Quidam demum quo vsum rei transferunt pro pretio, & dicitur locatio, & conductio.

Ex iis denique quibus tantum traditur res, quidam est quo traditur tantum ad custodiam: vt depositum seu depositio ad custodiam: quidam vero est quo res traditur ratione alicuius obligationis, vel fideiussionis: & dicitur impignoratio, cum est rei mobilis: & hypothecatio, cum est rei immobilis. Ex tanta autem varietate soli ciuiles in hoc libro occurrunt considerandi. Nam quæ ad alios pertinent partim tradita iam sunt, partim tradentur in sequenti tomo.

CAPVT IV.

De consensu requisito ad validitatem contractus.

SUMMARIUM

- 29 Consensus liber ad contractum validum requisitus est, & quomodo intelligendum sit contractus aliquos consistere solo consensu.
- 30 Quando metus sit consensus leuis, & conditiones requisitæ, vt grauis censetur.
- 31 Metus etiam grauis, non efficit regulariter contractum inuolidum, licet faciat inuolidabilem.
- 32 Contractus qui metu facti, cum requirant consensum liberum cum conditione libertatis, sunt inuolida.
- 33 Propter solum metum grauem contractus irritantur in foro externo: in interno etiam propter leuem: & talis irritantia causa.
- 34 Metus ob quem irritus est contractus, debet provenire à principio externo.
- 35 Debet quoque esse iniuste incussus.
- 36 Restitutio obnoxium est metus, etiam leuis, extortum.
- 37 Qui metu aliquid extorsit, & illud, & omne damnum inde secutum restituere tenetur: in quo si deficiat, qui ei cooperari fuerint, tenebuntur supplere.
- 38 Metus reuerentialis quando tanquam grauis sufficit ad rescindendum contractum.
- 39 Tacite ex metu reuerentialis, sufficit ad rescindendum contractum, qui contrahenti valde prauidat.
- 40 Metus reuerentialis quoad conscientiam forum, sufficit ad obligationem restituendi quod acceptum fuerit.
- 41 Corollaria inde deducta.
- 42 Metus reuerentialis in quos cadat.
- 43 Quando contingat preces importunas inducere metum sufficientem ad rescindendum contractum.

- 44 Quando sufficiant quoad forum conscientie ad inducendam obligationem ad restitutionem.
- 45 Error contingens in contractu, quid inest antecedens, & quid in contrariis, hicque non impedit validitatem contractus.
- 46 Ille vero, scilicet quem ad forum conscientie impedit.
- 47 Error contractum iure inualidum, non in validum.
- 48 Modus quibus contingit errorem antecedentem reddere inualidum contractum, cui casusam dedit.
- 49 Iuramentum non desinit obligatum esse, & indigere dispensatione, ex eo, quod app. si cum sit contractus inualidus, si se uari possit alique salutis dispendio.
- 50 Obligatio quam iuramentum inducit, app. situm contractus inualidus.
- 51 Iuramentum app. situm contractus inualidus, ob tu p. ualidum quam s. contra h. u. habet, non confirmare ipsam.
- 52 Ne item confirmare eum, qui r. m. & principaliter a iure annullatur ob fauorem publicum.
- 53 Confirmare autem eum, qui primo & principaliter annullatur ob fauorem priuatum, ex p. r. i. b. casibus.
- 54 Contractus metu graui aut dolo extortus non confirmatur iuramento.
- 55 Contractus factus contra prius iuramentum, ualere pot. st.

parte metuentis, ut is non possit facile occurrere malo quod sibi meruit: nam si possit, leuiter ac sine ratione mettere censetur. Secunda ex parte incutientis metum: ut is ualeat minas executioni mandare. Tertia ex parte eiusdem; ut solutus sit intentatas minas executioni mandare. Non enim est uiri constantis, sed meticulosi, timere minas illius, qui aut eas exequi non potest, aut qui facile iram deponit; & nunquam aut raro mandat executioni ea quae minatur. Quarta ex parte mali, quod metuitur; ut ipsum imminet: alioqui enim leuiter uanequit, nec rationabiliter timeretur. Quinta ex parte eiusdem, ut ipsum sit malum uere graue, quod uiri constans merito timeat; cuiusmodi sunt mors, seruitus, carcer perpetuus, vincula, aut uerbera, maximi cruciatus, infamia, dedecus, stuprum, & amissio patrimonii: non item alia, ut Syluester mon. in v. rbo Metus, sub s. u. m. n. u. p. r. i. m. i. nisi in quantum possunt ad haec reduci; quod arbitrio iudicis aut uiri prudentis relinquatur definiendum: sicut & absolute quisquam sit metus grauis, prout communem sententiam esse notat Nauar. in Enchir. cap. 22. num. 51. Adde in huiusmodi arbitrio prudentis, praeter obiectum, id est, mala imminenda, considerandas esse circumstantias fortitudinis vel fragilitatis; non tantum sexus, uerum etiam aetatis, ac innatae magnitudinis vel paruitatis animi, aliorumque accidentium eius, qui metum patitur.

De his plenius Sanchez in se. 7. quest. 3. & 5. Ex quo in disput. 4. adde ea locum habere, siue talia mala timeantur in propria persona, siue in conspectu amicorum & aliorum intimorum personis. Item ex disput. 6. & 7. nonnunquam metum reuerentialem, id est, quo inferior reuerentia superioris, ut uxor, mater, filius patris, &c. item que importunas preces, inducere rationem metus grauis, reddentis contractum inualidabilem, & plerumque relinquere illum, in sua natura.

PRIMUM documentum autem est Metum non modo leuem, sed nec grauem, regulariter efficere inualidum contractum: reddere tamen, ut loquuntur, inualidabilem. Hoc ex glossa ad Cap. Abbas, De iis quae vi, &c. communiter receptum esse notat Nauar. in Enchir. partim praedictio 6. n. 6. partim. 22. n. 30. Eius uero prior pars inde probatur, quod cum factum metu, absolute sit a uoluntate libera (ut pote quae absolute potuit illum non clicere) contractus metu factus, non debeat ceteri per se inualidus, tanquam patiens absolute defectum libertatis; sed ipsum esse de se, ut absolute liberum, sicut & absolute validum, si adsint caetera requilita. Pro quo Thomas Sanchez in ca. no. lib. quae co. disp. 8. multos auctores refert. Qui & argumentis quae in contrarium adferuntur solutus, inde inferit nu. 5. per contractus metu etiam graui celebratus, transferri dominium: cum per eos tanquam ualidos titulus conferatur: & concurrente cum titulo traditione (qua completur alienatio rei) eiusdem dominium transferatur in alium: ex lege, Traditionibus, C. De pactis, & ex §. Per traditionem, Instituitis, De rerum diuisione.

Posterior uero pars documenti, ex eo probatur, quod factum metu, praesertim graui, sit secundum quid inuoluntarium, ut pote cui uoluntas consentida repugnat, & tantummodo ob periculum aliquod propositum, quod si abesset, plane dissentiret. Unde quia sic factus contractus plerumque solent habere exitu pernitiosos, consentaneum est rationi, ut iudicentur tales esse, qui possint per Ecclesiasticam, ac etiam per civilem potestatem uitari. Nec refert in hac re, illene in cuius fauorem celebratus est contractus, metum inuulerit, an alius iuxta illud in lege. Item si cum exceptione, ff. Quod metus causa, &c. In hac actione non queritur utrum is qui conuenitur, an alius metum fecerit: sufficit enim haec docere, metum esse sibi illatum: & ex hac re, eum qui conuenitur, et si crimine careat, lucum tamen sensisse. Ratio autem additae particulae (regulariter) innotescet per duo sequentia documenta, quibus praemittendum est, quod ex Panormi. ad Cap. Cum locum, De sponsalibus, habent Angelus & Syl. in uerbo Metus: ille num. 7. & hic num. Si quosdam contractus (ut gratiosos, quorum obligatio tota pendet ex libera intentione gratificantis) requirere consensum liberum cum conditione libertatis: ita iuratum, ut consentiens securitate gaudeat: ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, ex cit. Cap. Cum locum: alios uero non requirere talem conditionem.

ORIGINAL
 ACTIS
 DE PANORMI.

IN OMNI contractu liber consensus requiritur: quia contractus gignit in homine obligationem nascentem ex ipsius consensu: quo tanquam particulari lege, se alteri adstrinxit. Debet autem talis consensus, qui est actus interioris uoluntatis, declarari signo externo: quia homo homini obligari non potest per solum actum internum; qui natura sua latet, ac fugit hominis cognitionem. Quare cum quidam contractus dicuntur solo consensu consistere, ut matrimonium contrahi solo consensu, non est ita intelligendum, quasi ad eos non requiratur consensus internus, aliquo externo signo declaratus: puta nutu, aut alio aequiualente signo, uel uerbis: sed quod ad eos, consensus illiusmodi sufficiat, prout censetur sufficere ad emptionem, locationem, societatem & mandatum, ex lege, Consensu, De obligationibus & actionibus) cum caeteri contractus amplius requirant uel traditionem rerum, ut mutuum, commodatum, pignus, depositum & indebitum: in quibus extra consensum contractuentium requiritur ut interueniat res uel parti data, ex titulo. Quibus modis acquiritur obligatio, Instituitis. Vel requirant certam uerborum formam, ut stipulatio; Instituitis, De uerborum obligationibus: itemque fidei iussio, quandoquidem uerbis & stipulatione obligantur fidei iussores. Vel denique requirant scripturam: non quidem iure natura, sed humane legis dispositione, uel conuentione partium. Haec enim ratione dantur nonnunquam mutationes & emptiones, quae eo imperfectae censentur, quod interuentu scripturae confectae non sint. Ad statuendum autem quando tale quid contingat, inspicere oportet, an sit aliqua constitutio loci, uel conuentio inter partes: quae id ferat. Porro iudicandi de peccatis perpendenda sunt circa propositum consensum, ea, quibus impediri potest ne sufficiat ad contractus ualiditatem; qualia sunt, metus, reuerentia, preces importunae, & error. Perpendendum est item iuramentum; tanquam ad eandem ualiditatem efficiendam aliquid robur addens. De quibus singulis documentis aliquot subsiciemus.

Documenta de metu, quo impediri potest propositus consensus ne sufficiat ad contractus ualiditatem.

SECTIO I.

PRÆMITTENDUM EST, quod plenus tractatus in precedenti lib. i. cap. primo, metum alium esse leuem, & alium grauem. Atque leuem censeri, quando malum quod timeatur, leue est quidem ex se, aut certe non imminet probabiliter: sed homini meticuloso, ex animi leuitate & sine probabili ratione, graue, aut imminere uidetur. Grauem metum uero censeri, concurrentibus quinque conditionibus (eas citatis pluribus auctoribus refert Thomas Sanchez de matrimonio lib. 4. disput. 1.) quarum prima tenet se ex

32.

ITAQUE secundum documentum, quod Nauar. in Enchir. pralu. 6. n. 6. expressit, est. Contractus qui requirunt consensum liberum cum conditione libertatis, inualidos esse, seu nihil valere, etiam sine rescissione, si metu fiant. Huius ratio aperta est quam Angelus & Sylu. habent locis citatis: quia metus inducens voluntatem ad id, quod alioqui ipsa auerfatur, tollit conditionem libertatis, quæ est de substantia talis contractus; & per consequens tollit, inualidumque reddit ipsum. Addunt item post Panorm. ad Cap. Abbas, De iis quæ vi, & c. contractus istius generis esse, primo, opera meritoria. Sed, vt loco citato recte ait Nauarrus, opus metu factum, quia est actus humanus libere potest aliquando esse meritorium: quando scilicet adfuerint cetera quæ ad meritum requiruntur: nempe bonum esse, & in statu gratiæ factum amore Dei supernaturali.

Ideoque primus sit matrimonium metu contractum, ex Cap. Veniens 2. & Cap. Cum locum & Cap. Consultationi, De sponsalibus. Secundus, vero sit promissio, vel solutio dotis per metum: ex lege, Si mulier, §. si dos, ff. De eo quod metus causa. Tertius, metu facta alienatio rei Ecclesiasticæ, præsertim non seruata forma statuta in Clemen. 1. De rebus Ecclesiæ non alienandis: de qua alias, cum de beneficiis Ecclesiasticis. Quartus, votum factum metu humano, hoc est, ab homine ad hoc incusso alicui, vt voueret (exemplum sumi potest ex Cap. Perlatum, De iis quæ vi) non item factum metu incusso ex alio respectu, vt Angelus verbo Metus, §. 8. sub finem expressit: & probat, quia Deus non vult, nisi voluntarium, libera voluntate conuerfium, argumento Cap. Sicut nobis, De regularibus. Quintus est, iurisdictionis collatio, aut prorogatio per metum extorta, ex lege 2. in principio, ff. de iud. cis. Sextus, auctoritas tutoris per metum item extorta, ex lege 1. §. fin. ff. De auctoritate & consensu tutorum. Quos sex tantum huius generis contractus ponit glossa ad prædictum Cap. Abbas, per hos versus:

Tutor iudicium, dos, solum, copula, votum.
Hæc sex vi facta de iure facta fore nullas;
Cetera ius patitur, si a postea r. sit: nentur.

Adduntur nihilominus adhuc sequentes, vt septimus sit, absolutio ab excommunicatione per metum data, ex cap. 1. De iis quæ vi, in 6. Octauus, testimonium, cum testes metu sunt in testamento adhibiti; ex lege, Qui in testamento ff. Qui testamenta facere possunt, §. finali. Nonus, quilibet contractus, per iniuste incarceratum in ius cum eo à quo detinetur; ex lege, Qui carcerem, ff. Quod metus causa. Decimus, elemosyna, & donatio, quæ sua natura postulat, vt gratis & liberaliter fiat. Cui adde pari ratione ea quæ habent vim donationi: vt testamentum, legatum, remissio debiti; quæ non valent in foro conscientiæ, nisi careant omni metu: per tradita à Caiet. 2. 2. quæst. 32. art. 7. sub finem. His accedit electio certæ ac determinatæ personæ, ex Cap. De electione vnus personæ ex his quæ sunt certæ multitudinis. Ratioque discriminis est, quod hic maneat substantia electionis liberæ, non autem illic. Itaque quando ciuitas à Tyranno compulsa, magistratum eligit: si quidem metu, compellatur eligere certam personam, non valeat electio; sin autem eligere ex certo tantum genere personarum, valet.

33.

Tertium documentum est. Metum propter quem contractus irritari rescindique possunt, esse metum grauem ab externo principio per iniuriam incussum homini, ad illos faciendos. Metum grauem dico: quia vt in verbo Metus, expresserunt Angelus num. 13. & Sylu. numer. 9. contractus metu leui facti, si alias sint legitimi, non rescinduntur. Quod tamen verum est, antummodo quoad forum exterius, vt iidem insumant: & patet per illud quod docet Nauarr. in Enchir. 22. n. 51. ad reddendum actum inefficacem coram Deo, sufficere quemlibet timorem etiam minorem iusto; dummodo is fuerit causa principalis, & quæ nisi interuenisset, contractus in ius non fuisset. Quod ad ius ad excludendam causam, quæ tantum est impulsiua, & sine qua factus fuisset contractus, licet non ita promptè & facile.

Ex quo documento consequens est, facitque ad illius confirmati. nem, quod in foro conscientiæ restituenda sint extorta per metum leuem. Quod quidem sentientes auctores magno numero Thomas Sanchez refert in eodem lib. 4. dispu.

9. m. 4. & confirmat, hac ratione: quia in contractibus, substantia obligationis consistit in consensu: ex lege obligationum, ff. de actionib. & obligat. ideoque, vt rectè & absque iniustitia inueantur, debet concurrere libera vt iusque contrahentis voluntas, quæ iniuste qualicumque metu cogitur. Quare cogens tenetur ad resarciendam eiusmodi iniuriam, rescindere contractum, restituito altero contrahente in suam libertatem pristinam, omni metu occasione sublata.

Si quæras, vnde sint obnoxia restitutioni extorta metu leui, si contractus per eum factus sufficiat, vt am e ostens. m. est, ad transferendum dominium? Respondetur, inde esse, quod à iure, in integrum taliter læsus restituatur per Cap. 2. De iis quæ vi in cuius sine verba hæc habentur. Vnde quia quæ metu & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari; mandamus quatenus prædicto est integritate restitutus vniterfa.

Si rursus quæras, cur in foro externo ad irritationem talium contractuum, metus grauis requiratur, si in conscientia, & coram Deo ob metum leuem irriti esse possint? Respondetur, causam esse, quam Nauar. in Enchir. cap. 17. nu. 29. sub finem tangit: quod si in foro exteriori daretur rescissio actum ob leuem metum, omnium fere peteretur rescissio: ita Respub. litibus supra modum abundaret: quod est contra iuris institutionem.

Dicitur deinde in documento (ab externo principio) quia non irritantur contractus, ex eo, quod facti sunt metu orto ab interno principio, vnde vt Couar. habet in Epit. 4. De reat. luum pa. 2. cap. 3. §. 4. num. 16. & 17. matrimonium quod quis in mortis periculo existens contrahit cum ancilla, vt maiore cura & diligentia ei subueniat in ægritudine, non erit pro nullo habendum, ex eo, quod metu mortis contractum sit, neque alias contrahendum fuerit. Nec item cenferi potest matrimonium nullum, quod iuxta consuetudinem siue Gallorum, siue Hispanorum, vt habet etiam Couar. aliquis damnatus ad mortem contrahit cum publica meretrice, vt liber dimittatur. Idem ex cap. Sicut 2. de regularibus, iudicandum est de voto nuncupato ab ægroto. Adde pari ratione, & ab eo qui in belli, naufragii, aut alterius periculi discrimine versatur. Similiter, vt idem Couar. num. 23. ad huc habet, captus in bello iusto, pro sua redemptione pretium honestum ac moderatū promittens, non potest se ab obligatione soluendi eximere, ex eo, quod metu captiuitatis id pretium promiserit. Aduerte autem obiter per metum ortum ab interno principio, hic significari omnem eum, quem homo concipit ex malis, quæ vel non infliguntur illi, vt aliquid faciat: prout accidere potest ægro metuenti mortem, nauæ metuenti naufragium, latroni metuenti suspendium. Vel infliguntur quidem ea de causa, sed id non constat ipsi; vt accidit metu nui morbos, vel alias pœnas, quas Deus sæpe immittit ad incutiendum hominibus timorem, vt conuertantur; vel vt aliquid faciant, quod alioqui non erant facturi: sed quia metuenti non constat immitti in talem finem, ideo metus ipsius censetur ab interno principio oriri.

Dicitur adhuc in documento (per iniuriam incussum homini) quia si cui sua culpa metus sit incussus, ea quæ per talem metum gesserit, tenent: neque ei competit aliquod remedium. Id quod ad Cap. Abbas, De iis quæ vi, nu. 7. Panorm. notat habendum esse pro generali regula. Satis vero ipsum constat ex lege, Mulier, ff. Quod metus causa: cum statuit, quod si libera contra patronum suum ingrata facta, sciens se de metu periclitari, aliquid eidem patrono dederit, vel promiserit, ne in seruitutem redigatur; non esse subueniendum illi contra talem promissionem: quia sua culpa cum metum patitur.

In hac igitur cum Angelo in verbo, Metus, n. 10. & Syl. in eodem verbo, n. 6. quoad forum conscientiæ, vtendum est distinctione, vt si metus, quem quis sua culpa patitur, iuste illi incutitur (prout sit, cum quis a teri minatur se criminos, quod commisit, accusaturum ipsum, nisi e. n. t. m. donet) contractus non reddatur irritus, neque ex eo nascatur obligatio restituendi id, quod taliter acceptum fuerit ab illo, qui donare potuit. Si vero metus quem quis culpa item sua patitur, iniuste illi incutitur: vt cum pater, iuueni deprehenso cum filia, minatur se necaturum ipsum (quod iuste quoad D. um facere non potest) nisi eam ducat in vxorem, tali metu contractum matrimonium non tenet; & sic de similibus.

Dicitur

Dicitur vltimo in documento (ad tales contractus faciendos) ad significandum quod iam ante actum est, contractum alia de causa principaliter factum, validum esse, etiam si metus intercesserit, tanquam causa impulsiva.

Quartum documentum est. In conscientia restituendum esse omnē illud quod extortum est per metum: etiam si is levis fuerit. Ita sentientes magno numero Thomas Sanchez refert lib. 4. de matrim. disput. nona, num. 4. Ratio vero est, quia metu etiam leui contractum extorquens reus est iniustitiae, cum rem accipiat à renitente; ut pote eam ob metum principaliter dante: qui reatus requirit restitutionem fieri, per quam reducatur res ad pristinum statum; & cogens refarciat illatam iniuriam, contrahente quem coegit, restituito in pristinam suam libertatem.

Et hoc autem documento consequens est, quod memoratus aut hor aliis citatis habet in seq. nu. 17. creditorem condonantem partem debiti, ut reliquam recuperet, timens ne totum perdat, culpa aliqua vel fraude debitoris, non relinquere hunc tutum, quin teneatur partem debiti remittat, id censetur facere voluntarie motus misericordia, non autem timore fraudis & violentiae debitoris.

Aduerte vero primo, d. differentiam inter contractus gratiosos & onerosos; quod in illis aliquid extorquens metu leui, teneatur illud restituere, nulla re sibi reddita, cum nihil dederit: in his autem restituendum sit ei, quod ipse dedit in pretium, commutationemve rei quam metu extorsit. Aduerte 2. non tantum esse restituendum, quod extortum fuerit per metum; sed etiam refarciendum esse omnē damnum inde secutum; quia qui damni causam dat, damnum dedisse censetur: & ideo obligari lege iustitiae ad illud refarciendum, si iniuste, prout supponimus, dederit.

Aduerte 3. ex Sylva. Restitutio. 2. dist. 7. per legem, Metum 3. §. finali. & legem, item si cum exceptione, §. Redius, ff. De eo quod metus causa: ad restituendum metu extortum, teneri non tantum eum qui extorsit; sed etiam omnem alium ad quem res peruenerit. Ratio vero est, quod is qui per metum rem alienam extorsit, nullum ius acquisierit eam retinendi: nec metum passus, ius ad illam sibi vindicandam amisit per talem alienationem iniustam: ut argumento est, quod eadem res sit ei restituenda iuxta praedicta. Quare ad quemcumque eadem peruenerit, restituenda est tanquam iniuste accepta.

Documenta de metu reuerentiali, & precibus importunis.

SECTIO II.

PRIMUM EST, de quo late Thomas Sanchez lib. 4. de matrimonio disput. sexta, metum reuerentialem quo inferior reuerentia sui superioris ut vxor, mariti: si uis, patris, & c. inducitur ad celebrandum contractum, sufficere ad hunc inuolidandum, seu rescindendum, cum fuerit metus grauis atque cadens in constantem virum. Hoc eadem ratione probatur qua posterior pars primi documenti num. 31. probata est. Difficultas vero est quando reuerentialis metus censendus sit grauis. De qua Sanchez ipse ibidem quaest. prima, refert quatuor sententias & bene expendit. Cotentij autem erimus cum eodem statuisse pro praxi propositiones sequentes.

Prima est. Metum reuerentialem non esse de se grauem, nec tantam vim habere ad impellendam voluntatem, ut vir constans eo terri debeat. Hanc ille n. 7. confirmat pluribus: sed nobis sufficere potest, quod in Cap. ex literis, De desponsatione impuberum; ad irritanda sponsalia, metu reuerentiali parentum inita, ponderentur non solum paterna reuerentia, sed etiam paternae minae: cum dicitur nolens & inuita, minis parentum impulsa.

Secunda propositio est. Fieri posse attentis occurrentibus circumstantiis particularibus, ut metus reuerentialis abique minis censetur grauis; ut si is cui debetur reuerentia, crudelis sit, & saeuitiam praese ferat, solitusque sit saeuire cum non obtemperatur ipsius uoluntati. Hanc ille nu. 12.

probat: quia licet minae tunc desint actu: adfunt tamen uirtute, cum probabili timore proxima coactionis, siue illationis mali notabilis.

Tertia est. Magnam laesionem cum metu reuerentiali, etiam si absint minae, omnium contractuum, (praeterquam matrimonij, quod ex solo errore personae, aut conditionis seruilis annullatur, prout docebitur cum ex insitit. de coagetur suo loco) rescissionem operari. Ratio huius est quam habet Couar. ad Cap. Quamuis pactum, tertia part. §. 4. nu. 7. congruenter legi, si superflite. Cod. de dolo malo: quia in taliter facta conuentione, dolo praesumitur adhibitus, & oppressio quaedam: cum non sit uerosimile, quod sic contrahens, tanta laesioni uoluntarie consenserit.

Quarta propositio est. Metum reuerentialem adiectis minis, non esse dicendum grauem sufficienter ad rescindendos contractus, nisi minans solitus sit minas exequi. Ratio est, quod solitus minas iactare, & parum eas exequi, uirum prudentem parum moueat: ut pote iudicantem tales minas uanas nulliusque momenti esse. Ita sentientes magno numero Sanchez refert nu. 21. In sequenti. 22. addens in dubio, ut quando uir potens, uel magistratus minatur, & de conditione eius dubitatur, sint ne atrox & solitus minas suas executioni mandare; metum reuerentialem pro graui esse tunc habendum: quoniam is qui talem patitur, iustam habet timendi causam. Dum enim minatur uir potens, cui reuerentia debetur, & cuius mores ignorantur, equum non est, quem exponere se periculo grauis mali perpetiendi.

Quinta propositio est. Metum reuerentialem quo quis tacendo censetur in contractum consentire, non esse sufficientem ad inuolidandum ac rescindendum eundem contractum: nisi is grauius praesudicet taliter contrahenti. Haec ex eo probatur: quod etsi patri maxima reuerentia debeatur, tamē si pro filia praesente & tacente sponsalia contrahat, ea ualent ex Cap. uinco, §. Porro, De desponsatione impuberum, in 6.

Additae autem exceptionis de graui praesudicio, ratio eadem est, quae praecedentis propositionis tertiae. Proque ea facit, quod ex lege penult. ff. De furtis, habetur: uidentē res suas capi, & tacentē ob reuerentiam, agere posse actione furti. Inde enim patet taciturnitatem prouenientem ex reuerentia, non sufficere ad consensum in praesudicium proprium; nisi ipsum modicū sit: ita nimirū, ut possit pro nihilo reputari. Pro qua doctrina Sanchez ibidem nu. 31. refert plures auctores. Ex eaque sequitur quod ipse habet in sequenti nu. 38. si matrimonium, aut sponsalia essent filio indigna, ualdeque ei praesudicarent, & ipse taceret ob reuerentiam patris, pro ipso contrahentis: non praesumi ob solam taciturnitatem, consensum praesudicasse. Solam dico, quia si ad eam consensus interior reuera accedat, ualebit contractus tanquam sufficienter uoluntarius.

SECUNDUM documentum est. Metum reuerentialem, cum absint minae siue actus, siue uirtute iactatae, non sufficere quidem ad rescissionem contractuum iuxta antedicta: sufficere tamen ut detur in foro conscientiae obligatio ad restitutionem, si efficiat inuoluntarium maximum, seu uolitionem mixtam cum nolitione, saltem conditionalis; prout accidit cum quis metu ipso reuerentiali ductus, consentit quasi coactus seu repugnanter. Unde aduerte ad eiusmodi metum non sufficere uerecundiam, quae naturaliter inest filiis coram patre, aut coram aliis quibus reuerentia debetur: sed adhuc requiri ut reuerentia inducat metum offendendi patrem, uel alium cui debetur reuerentia, atque pudorem ei contradicendi: unde fiat, ut etiam si nullum aliud malum timeatur: tamen adhuc uoluntate omnino repugnanter, & quasi coacte, consensus praesudicatur. Fundamentum autem quo tale documentum nititur, est; quod eiusmodi metus habendus sit, saltem leuis: qui ex praecedenti documento sufficit ad obligationem restituendi quoad forum conscientiae. Item sentientes plures auctores citat Sanchez in seq. d. disput. 9. num. 12.

CONSEQUENTER tradens corollaria dictis consentanea, quae paucis attingere pro quotidiana praxi uile erit. Primum est, in foro conscientiae si renuncatio hereditatis paternae, solo quidem metu reuerentiali fiat; sed uere inuoluntarie, modo proxime exposto, partem teneri restituere

hereditatem

ORIGINAL
ACTS
OF
THE
PARLIAM.
V

hereditatem sic renunciatam. Ratio est, quia talis metus, tanquam saltem leuis, sufficit ad rescissionem actus in foro conscientiae. Et ita filius, qui sic renunciauerit, *vt idem addit*, si ei non fiat restitutio, poterit compensatione vitii; dummodo prius obtinuerit ab Episcopo relaxationem iuramenti, si eo confirmauerit renunciationem.

Secundum est, vxorem metu reuerentiali mariti compulsum (vt videret offensam illius & iurgia) fideiubentem pro illo, non teneri in conscientia seruare talem fidei iussionem, quantumuis seruatae sint in ea solennitatis omnes requisitae vt valeret: quas sunt, vt fiat instrumento publico, & accedat iuramentum, ac renunciatio privilegij Velleiani: de quibus Mol. *in tract. 2. de iust. & iure disp. 5. 40.* Huius autem corollarij ratio eadem est quae praecedens; & eadem limitatio: nempe, vt si vxor ipsa velit compensatione vitii ex bonis mariti, ne compellatur pro eo soluere, *at quod non tenetur in conscientia*: prius obtinere ab Episcopo relaxationem iuramenti, quod fideiubendo praestitit. Quae tamen relaxatio, *vt idem addit*, non erit necessaria, si velit tantum abscondere bona sibi necessaria ad vitam, ne omnibus spoliata prematur egestate, carendo nec stans: quia tunc non contrahit fidei iussionem naturam: sed tantum ex iusta causa licite vult differre solutionem, donec ad pinguiorem fortunam venerit.

Tertium corollarium est: vxorem quae mariti, & filium, qui patris, ad ipsius mortis instantiam reuerentiali metu (timens illum indignationem, aut illum molestia afficere) promisit soluere ipsius debita aut legata, *alio nullo modo promissurus*, non obligari in conscientia ad standum tali promisso. Huius ratio est eadem quae praecedentium. Quod si promissum in tali casu impleatur per errorem, quo promittens existimat se obligatum; aut maritum vel patrem alioqui in penis detinendum, debet ei restituere quod dederit; cum esset indebitum, vel voluntatem habuerit illud liberaliter donandi. Secus esset vero si vltro vxor dicat viro: ne sis sollicitus de tuis debitis: & lega quidquid velis; quia deficientibus tuis bonis, soluam ex meis. Nam ea ratione liberaliter concedere viro facultatem disponendi de suis bonis: ideoque teneretur eadem debita & legata soluere: nec metu, nec errore excusante eam quod tale quae dixerit.

42. TERTIUM documentum est. Metum reuerentialem cadere in eos, qui subsunt alteri, aliquo subiectionis iure: vt Clerici, Episcopo: laici: magistratui, filij, patri, ac etiam matri cum fuerit austerior, & solita minas exequi: vxor, viro; gener, focero; nepos, auo, minor annis, curatori: soror aut frater, fratri maiori natu; nepos aut nepus ex fratre, proauo; de quibus idem Sanchez agit in eodem lib. 4. disput. 6. quae est quarta. Ratio autem est, quod quando aliqui sunt subiecti, & alij superiores, illi quodam naturae praescripto reuerentiam quandam & obsequium debeant: ex quo debito timor ac pudor ille provenit; ob quem horum voluntati illi minus audent contradicere.

43. QUARTUM documentum est. Preces importunas non sufficere ad inferendum metum grauem, propter quem rescinduntur contractus, nisi adiunctas habeant minas aut metum reuerentialem, quibus vis constans (qualis censetur is qui nec contra rationem pertinax est, nec leuiter ac sine ratione mouetur) terreatur merito, secundum ea quae sunt in praecedentibus tradita de metu sufficienti ad rescissionem ipsam contractus. Ratio vero esse potest: quod precibus, etiam importunis, non videatur de se tanta vim inesse, vt merito debeant virum constantem permouere. Nam interdum habere possunt quidem vim permouendi virum prudentem, ad aliquid stultum & ineptum faciendum, vt earum importunitatem & tedium repellat: nunquam tamen habere ita excusandi ipsum, vt eo nomine prudenter, ac constanter ad agendum finitus dici debeat; cum prudentem ac constantem minime deceat tali modo cogi. Quae in contrarium obuiosae videntur, Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 4. disput. 7. refert nu. 4. & soluit nu. 9.* Cuius solutionis summa est, quod tantum probent preces importunas esse quandam quasi coactionem, & violentiam: iustemque dolum plerumque immisceri.

Addit idem nu. 7. si ad preces importunas accedat reuerentia personae petentis, ex ea coniunctione dari causam sufficientem ad consensum extorquendum a viro prudente

te & constante: quia reuerentia personae petentis vim habet efficiendi pusillanimitatem ac timidum eum a suo petito, ne audeat contradicere, petendumque negare. Id quod non est ita certum, quin contrarium (pro quo idem in *preced. nu. 6. alio quo: auctores citat*) suam habeat probabilitatem. Cum enim de se talis metus solum sit leuis, vt ante habitum est; negari potest: quod tantum vim addat precibus, vt per eas vis prudens & constans induci debeat ad consentiendum, voluntate alioqui rationabiliter repugnante.

CETERUM, quidquid de eo sit; pro conscientiae foro nobis sufficit, preces assiduas & importunas seu instantissimas & saepius repetitas ac inculcatas, vt & reuerentiam, metum saltem leuem incurere: sicque, *iuxta auctorem in praeced. documentum 2.* obligationem restituendi per eas obtentum, in secerere, ob admixtionem nolitionis conditionalis: quia is qui deest nullo modo dedisset rogatus, nisi in cerce fuisset talis importunitas: cum dederit, vt *supponi ut*, repugnante voluntate, & quasi coactus, ad depellendam a se molestiam, quam eadem importunitas ei adferret: cuiusmodi fuit ea quam a Dalila passus est Sampson: de qua dicitur in cap. 16. Iudicum. Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhereret, spatium ad quietem non tribuens, &c.

De hac re plenius agens Sanchez in *est. em. lib. 4. d. spur. to. admonet nu. 6.* eadem corollaria hinc inferri, quae antea allata sunt ex 2. documento: quia factum precibus importunis perinde admixtum habet voluntarium, ac factum metu reuerentiali. Addit etiam consequenter alia duo. Prius est. In foro conscientiae non valere donationes, quas vir ab vxore, pater a filio, nimia importunitate extorsit. Quod idem iudicium est de aliis, similiter a quibus extorquentibus. Nec obstat quod pauperes plerumque importunis precibus obtineant elemosynam: quia parum pendit talis importunitas: & elemosyna per eam obtenta, communiter datur voluntarie: neque si restitueretur, is qui dedit vellet recipere; quod si vellet, inuitusque omnino dedisset, accepta restitui ei deberet; nisi ad eam, lege saltem charitatis, obligatus fuisset: quemadmodum idem habet in fine eiusdem disputationis. Posterius corollarium est. Licentiam per Religiosum precibus valde importunis extortam, ad accipiendum vel retinendum aliquid, quando Superior reuera inuoluntarie consentit, vt importunitatem repellat, *alioqui omnino reusaturus*, non excusare ipsum a proprietatis vitio; ita ut tutus non sit in conscientia: quandoquidem ea non est voluntaria licentia, sed quasi coacta permissio ad vitandum aliquid maius incommodum.

Documenta de errore, quo adhuc impedi potest consensus, ne sufficiat ad contractus validitatem.

SECTIO III.

PRaeNOTANDUM est, errorem speciem esse ignorantiam; diciturque prae dispositionis ignorantiam, ad differentiam alterius: quae dicitur pura negationis; quaeque ex se nullum requirit prauiam cognitionem; sed contenta est sola negatione notitia: cum error exigat iudicium intellectus peruersum; nec enim excludit omnem cognitionem, sicut ignorantia pura negationis sed solum veram; vt si te quem video, existimem pauperem, cum sis diues, erro: sed si te nunquam viderim, nec de te audiverim: id ignorans ignorantia pura negationis. Iam respectu habito ad consensum in contractum, ignorantia semper est cum aliqua cognitione: quandoquidem consensus nullo modo esse potest sine prauiam cognitione: quia nihil voluit nisi cognitum: ideoque ea semper est prae affectionis & error. Qui ad contractum potest habere se aut antecederet, aut comitater: antecederet quidem, causam dando contractui faciendi: ita ut illo non interueniente, hic non fieret: vt cum quis errore ductus, ruffici filiam, quam purat nobilibus parentibus ortam accipit in vxorem. Comitater vero sic comitando contractum, vt nullo modo ad eum inducat: ita ut illo non existente, hic nihilominus fieret; vt si is de quo dictam est, ruffici filiam duceret quantumuis talem sciret.

PRIMUM autem documentum est. Contractum ex interueniente errore comitater, liberi consensus defectu haud

laborare censendum non esse ob dispositionem contrahentis, quia illum inuisset etiam si contrariam notitiam habuisset: vt vxorem duxisset quantumuis rusticam sciuisset. Ratio est quia error comitans licet non faciat inuoluntarium, cum non sit causa alicuius repugnantiae voluntatis (cuius proinde propensione ad contrahendum nihil officit) facit tamen non voluntarium, quia excludit cognitionem; quae ad voluntarium est omnino necessaria: quandoquidem nihil volitum esse potest nisi cognitum. Quae doctrina est D. Thomae 1. 2. quaest. 6. art. 8.

SECUNDUM documentum est. Errorem antecedentem posse in foro saltem conciliantem reddere contractum inuoluntarium: non modo cum fuerit inuincibilis, seu qui vinci non poterit: sed etiam cum vincibilis, seu qui poterit diligentia adhibita superari. Hoc docet Thomas Sanchez de matrimonio lib. 5. disput. 3. nu. 10. & 13. Ratio vero est quia talis error tollit consensum necessarium ad contractum: cum admixtam habeat voluntatis ab eo auersionem: quandoquidem si talis error abesset, ille qui eo laborat, contrahere nollit: alioqui enim non antecedens, sed tantum concomitans error censeretur. Negligentia vero admixta in acquirenda cognitione, non obstat quin error fortiaur suum illum effectum impediendi consensum necessarium ad contractum.

TERTIUM documentum est. Errorem antecedentem non posse eadem ratione, qua reddit inuoluntarium contractum lege permissum: reddere validum eum quem lex irritat, facitue inuoluntarium: impediendo scilicet, ne quando is sit, vim habeat obligatoriam. Hoc probatur quia talis irritatio fit vel reddendo personas inhabiles ad contrahendum: vt consanguineos, ad matrimonium inuendum intra quartum gradum: vel impediendo ne dominium rerum vnus, transeat ad alium per contractum: vt ne per emptorem, res pupilli acquirantur ab alio. Ad quorum neutrum requiritur scientia, aut voluntas nostra: sed tantum Superioris, inhabilitatem ad contrahendum, vel ad dominium acquirendum; imponentis: conditionibus designatis, quae illam efficiant, eo quod in aliquo homine fuerint inuentae.

QUARTUM documentum est: sequentibus modis contingere vt error antecedens, inuoluntarium reddat contractum. Primus est, si erretur in specie contractus: vt si tibi tradam pecuniam causa donationis: tu vero accipias tanquam mutuum: tunc enim contractum esse nullum habetur ex lege: si ego, ff. de reb. creditis. Secundus est, si erretur in pretio: vt si in contractu emptionis vel locationis, venditor vel locator maius pretium intelligat quam emptor vel conductor. Nam ex lege in venditionibus, ff. De contrahenda emptione, contractus est nullus. Tertius modus est si erratum sit circa rem de qua contrahitur: vt si in eodem contractu emptionis, ego putem a te emere talem fundum: tu vero putas te alium vendere. Nam & tunc ex eadem lege, In venditionibus, contractus est nullus: Quartus est si erretur in materia & substantia rei vt si es pro auro vel stannum pro argento ematur. Qui potissimum error impedit consensum: cum voluntas non feratur incognitum: nec contractus valeat nisi in rem de qua sit, voluntas consentiat.

Ceterum si quis putet se aurum optimum emere & illud quod ei venditur mixtum sit aere vel argento, valet venditio: quia non erratur omnino in materia, quae aurum quoddam est. Ita habetur ex lege, Aliter, & ex lege, Quid tamen, ff. De contrahenda emptione. Attamen quod illud pro auro optimo emptum, deterius est, iniustitia in eo commissa, rescinditur debet restitutione, iuxta legem, Iulianus, §. Si venditor ff. De actionibus empti & venditi. Quod si putet quis se mensam ex argento solidam emere: & vendatur lignea vestita laminis argenteis, emptio non valet ob errorem in materia. Qua de re textus est expressus in fine legis, Cum ab eo, ff. De contrahenda emptione. Quod vero atinet ad egeta quae non sunt de materia & essentia contractus, si error, etiam antecedens & inuincibilis contingat in eis, non censetur vitare contractum, vt pote quem relinquit in substantialibus integrum, sic ex citata lege, In venditionibus, §. 2. error in nomine, non impedit, quin contractus sit validus, vt quod quis, eam quam sibi deponat Mariam vocari pu-

tet, cum vocetur Barbara, non impedit quin sponsalia sint valida.

Documenta de iuramento, quo propositus consensus solet confirmari.

SECTIO IV.

DE HOC ETIAM, pro iudicio nobis proposito notanda sunt aliquod documenta. Primum est, pro quo plures auctores refert Thomas Sanchez, de matrimonio lib. 4. disput. 20. nu. 4. Iuramentum appositum contractibus etiam inuoluntariis, quamuis metu graui extortum sit, obligatorium esse si seruari possit absque peccato, relaxationeque indigere. Hoc probatur ratione ea quae tangitur in cap. Cum contingat, De iureiurando, & in cap. 2. De pactis in 6. Quod tale iuramentum seruari possit sine salutis aeternae dispendio. Quam rationem locum habere etiam si iuramentum fuerit metu extortum, patet: quia tunc quoque ipsum seruari potest sine culpa: Immo seruari debet, cum metus non impediatur ipsius vinculum ex cap. vero, & cap. verum, De iureiurando. Et confirmatur, quia per iuramentum metu extortum obligatio acquiritur Deo, ne ipse in testem falsitatis adducatur, ex cap. Debitores, eodem tit.

Si quis opponat in cap. Cum contingat, & in cap. 2. citatis, statui: pacta quae secluso iuramento sunt irrita, seruari debere eo accedente, si praestetur absque vi & dolo, vnde sequitur a contrario sensu, nihil esse cur seruentur, si iuramentum accedat, vi aut dolo extortum. Respondendum est inde haberi tantum, pacta non confirmari eiusmodi iuramento, vt irrevocabilia sint; quia nullo negotio reuocantur obtenta dispensatione: cuius dandae causam sufficientem praebet metus grauis: immo & leuis quoad forum conscientiae, vt disputat Sanchez in memorata disput. 20. quaest. 2. Et ratio potissima est, quod turpe sit & iniquum, non modo graui, sed etiam leui metu, indebitum extorquere: nemoque de sua iniquitate reportare debeat commodum iuxta cap. Ad nostram, De emptione & venditi. & c. Tur, De Clericis non residentibus. Eam dispensationem autem non modo Papam, sed etiam Episcopum dare posse: idem Sanchez, multis aliis citatis exprimit in praeced. lib. 1. disput. 32. num. 15. circa medium.

SECUNDUM documentum, quod ipsum Sanchez in ead. disput. 32. num. 3. & aliquod sequentibus eruditè persequitur. est. Iuramentum contractui inuoluntario appositum, non nunquam confirmare illum, non nunquam non confirmare; ac quando confirmat si forte relaxetur ratione alicuius laesionis; contractus ipse nihilominus manet validus: prout indicant verba illa in cap. 2. De pactis in 6. (omnino seruari debet.) Et ratio est, quia iuramentum, tunc rarius, non tantum in ordine ad Deum, ne fiat testis falsitatis, sed etiam in ordine ad proximum, cum quo valide contractum est causa interuenientis iuramenti: cuius dispensatione facta Dei nomine iusta aliqua de causa, per Praelatum vicarium ipsius in terris, tollitur quidem prior obligatio, ita iuramento contraveniens post eam, a peccato periurii excusetur, sed non tollitur posterior obligatio (quam esse sententiam communem notat Azor in prima par. moral. instit. lib. 11. cap. 7. quaest. 5.) ita ut contractui ipsi contravenire nequaquam liceat; cum validitas illius perseveret. Nam ex regula 73. iuris in 6. factum legitime, retractari non debet: licet casus postea eueniat, a quo non potuit inchoari. Talem contractum autem, legitime factum esse, constat argumento, Cap. Cum contingat, De iureiurando, & c. 2. De pactis in 6. in quibus decernitur contractum factum a minore, & alienationem fundi dotalis, etiam si alias non valeret, debere seruari si iuramento firmentur. Quare eidem regulae congruenter dicendum est, contractum, superueniente exclusione iuramenti sine quo ab initio non valuisset, retinere suam validitatem: ideoque non licere ei contravenire donec iudex, causa plene discussa, minime seruandum esse definitur: prout idem Sanchez aliis citatis tangit loco citato nu. 5. in fine.

Cum autem iuramentum non confirmat contractum alias inuoluntarium, relinquit ipsum in sua natura, tantumque obligat in ordine ad Deum, ne ipse adducatur in testem falsitatis; non item in ordine ad hominem, quia talis obligatio

requirit contractum, ex quo ipsa proueniat: unde in precedenti casu iuramentum non aliter talem inducit, quam firmando contractum: quod cum non faciat in casu presenti, nec etiam obligationem inducit in ordine ad nomen. Quocirca ipso relaxato, nihil obstat quin contractui contrahatur: Non quidem iuramentum ipsum, quod relaxatione extinguitur: nec item contractus, quem supponimus inuolidum, nullum esse. Quando autem iuramentum confirmet contractum, quando vero non confirmet sequentibus documentis declaratur.

51. **TERTIUM** igitur documentum (de quo ac de sequentibus ex Bartolo Syluester in verbo, iuramentum 4. quaest. 16. & Couar. late ad Cap. Quamuis pactum, De pactis in 6. par. 2.) est, contractum inuolidum ob turpitudinem quam habet contra ius naturale, diuinum, aut humanum (ita nimirum ut impleri nequeat absque peccato) non confirmari iuramento. Pro quo facit, quod ex cap. Inter cetera, 22. quaest. 4. iuramentum non sit vinculum iniquitatis: quodque ex regula 58. iuris in 6. non sit obligatorium contra bonos mores prescriptum: ut censetur cum iniurat ad delinquendum. Exemplum est, ex glossa ibidem, si quis rem suam apud alium deponat, & iuret se illam, quantumcumque ab ipso male dissipatam, ab fraudulenter distractam, non repetiturum in iudicio: item se occisurum partem: nisi que faciat, se soluturum centum aureos. Multo vero minus obligatorium erit si ipsum seruare sit delictum: cum quo nec cum alterius iniuria iuramentum seruari debere, habetur ex Cap. Cum contingat, De iureiurando. Unde fit, quia certum est impletionem contractus habentis turpitudinem contra ius, delictum esse ac dispendium salutis: fit inquam, ut negandum sit eum iuramento firmari. Sic ergo iuxta Cap. De bitores, De iureiurando, contractus iuratus de soluendis vsuris, non confirmatur iuramento, nec obligationem inducit tanquam omnino inuolidus, cum habeat turpitudinem contra ius naturale: prout in precedenti libro 23. cap. 8. ostensum est. Quanquam tamen vsura ipsa propter iuramentum sunt soluenda, ut sitis fiat Deo: sed ita ut soluta recepti possint tanquam indebita, quandoquidem contractus cum vsurario factus tanquam inuolidus nullum ius ad illas perperit.

52. **QUARTUM** documentum est, contractum non firmari iuramento, quando primo & principaliter a iure annullatur in fauorem publicum: quod tunc contingit, cum talis dispositio iuris, est de rebus publicis: ut de equis aut armis vel pecuniis non extrahendis ex regno; tunc enim executio illius, principaliter dirigitur in bonum commune: & totius reipublicae ex ea resultat utilitas. Probatur documentum hoc, ex Cap. Si diligenti, De foro competenti, & ex lege ius publicum, ff. De pactis. Haec enim habet ius publicum priuatorum pactis mutari non posse. In illo vero deciditur irritum esse pactum iuratum, quo Clericus privilegio fori renunciat: eo quod tale privilegium concessum sit in fauorem totius clericalis status. Accedit ratio quia ex antedictis (& habetur ex Cap. Cum contingat, De iureiurando) iuramentum non confirmat contractum, qui est contra bonos mores aut in praediuicium tertii. At ille qui principaliter est contra utilitatem publicam reipublicae, eidem tanquam cuidam tertio praediuicat principaliter. De qua re exempla videri possunt apud Couar. ad Cap. Quamuis, De pactis in 6. par. 2. §. 1. num. 2. 3. & 4.

53. **QUINTUM** documentum est. Iuramento confirmari contractum qui iure inuolidatur principaliter ob priuatum bonum contrahentium, & minus principaliter tantum, ob publicum bonum: prout contingit cum tale ius disponit de bonis priuatorum: ad eorumque utilitatem executio illius immeditate dirigitur, ad publicam, vero tantum meditare, tanquam talis, quae cum toti Reipub. nullo modo obstat, parti ipsius prodest. Probatur documentum hoc, ex Cap. Cum contingat De iureiurando, & ex cap. Licet, eod. tit. in 6. Namque in eis decernitur, alienationes rerum dotalium iure ciuili prohibitas, tenere si mulieres in quarum fauorem tale ius constitutum est, sine metu & dolo eas fecerint, & iuramento confirmauerint. Item ex Cap. Quamuis pactum, De pactis in 6. ubi pactum patri factum a filia dum nuptui tradebatur, ut dote contenta, nullum ad bona paterna re-

gressum haberet (quod ius ciuile improbat Cod. De collationibus, lego Pactum) iuramento confirmatum valere dicitur. Ratione item probatur: quia ubi lex edicta est in fauorem, ut ea censetur non operata, sufficit constare eum in cuius illa fauorem principaliter respexit, renunciasse suo iuri, argumento Cap. Ad apostolicam, De regularibus. At in casu proposito documentum, ille qui iurat contractum, quem lex in fauorem ipsius inuolat, iurando renunciat eidem fauori, ne alioquin periturus sit. Et ita contractus alias inuolidus, accedente iuramento sic confirmatur, ut perinde valeat ac si lex eum non reprobaret. Qua de re late disserit Couar. in memorato §. 1. numer. 5. & nonnullis sequentibus.

Ceterum tres dantur casus, in quibus documentum istud patitur exceptionem. Primus est, cum ius reprobat contractum in odium eius, in cuius fauorem iuratur. Quo modo, ex Cap. Debitores, De iureiurando promissio iurata soluerdi vsuras, inuolida est: cum ob iuramenti sanctitatem soluta, restitui debeant: non enim deberent, si esset valida. Secundus est, cum ius reddit irritum non tantum contractum, sed etiam iuramentum ei appositum. Huius exemplum videri potest in Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. De regularibus. Tertius est (pro quo Sanchez lib. 1. de matrimonio disput. 7. num. 2. 4. multo au hores refert) quando iuramentum appositum est contractui facti in fauorem tertii, qui illum non acceptauit valide: tunc enim, quia accessorium sequitur naturam principalis: sicut contractus includit tacitam conditionem, si is acceptetur: iuramentum eidem appositum, pariter includit: ita ut possit ante acceptationem reuocari, ne acceptetur ab alio, vsuuenire potest in promissione facta absenti, quae nec ab ipso, nec ab alio eius nomine est valide acceptata. Nec obstat quod Deus vocatus sit in testem: quia id nisi factum sit per modum voti, intelligendum est obligare iuxta exigentiam actus, cui tanquam accessorium apponitur.

SEXTUM documentum est. Iuramentum metu graui aut dolo extortum, non confirmare contractum. Hoc habetur satis aperte ex Cap. Cum contingat, De iureiurando, & ex Cap. Licet, eod. tit. in 6. Et confirmatur, quia iuramentum non impedit, quin ratione iniuria, talis extortor iure naturae teneatur ad restitutionem eius quod sic accepit. Nihilominus probabile est non licere contrauenire tali contractui ante relaxationem iuramenti, quando ipsum fuerit extortum metu: quandoquidem metus non tollit voluntarium. Licere autem cum extortum fuerit dolo: per quem inducitur inuoluntarium. De qua re Couar. ad Cap. Quamuis pactum, par. 3. §. 4. numer. 2.

SEPTIMUM documentum est. Contractum per se ac sine iuramento validum, etiam factum contra prius iuramentum valere ex communi sententia, teste Couar. in sequenti §. 2. n. 3. Et ratio est: quia prius iuramentum contra quod agitur, solum facit ut peieretur contraueniendo: non autem ut inuolidus sit contractus: qui cum per se validus sit, non debet censeri robur suum a iuramento accipere. Et ita si quis fecit sponsalia cum iuramento: & post, cum alia matrimonio contrahat, valet matrimonium: ut communem quoque sententiam esse per Cap. Sicut ex literis, De sponsalibus, habet Couar. tum ibidem, tum in Epitome 4. decretalium par. 1. cap. 5. n. nono. Similiter si quis cum iuramento promiserit Titio se venditurum ei domum: si post vendat Caio, valet venditio, si ea compleatur traditione domus venditae.

Secus erit vero, si contractus factus contra prius iuramentum, per se absque iuramento sit inuolidus: quia non potest confirmari iuramento contra prius iuramentum: nec enim illud, contra istud potest obligare: quandoquidem esset obligatio ad peritium. Et ita is, qui fecit sponsalia iurata, si alia faciat etiam iurata, non valet: quia secluso iuramento, sponsalia secunda inuolida sunt per se eo, quod alia iam sint contracta. Similiter is qui Titio promisit cum iuramento se venditurum ei domum, si idem similiter promittat Caio, non valebit promissio, ut pote per se inuolida ex precedenti promissione, quae cum valeat iure naturae sequenti impletionem peccaretur id ipsum ius violando.

SUPEREST obiter monendum: dupliciter iuramentum addi posse contractui: vno, si iures te ex animo contra-

heret:

here: vt donare, vendere, &c. sicque non confirmare contractum, nec ei robur addere: cum non sit promissorium; sed tantum assertorium eius quod fit. Altero vero, si iures te contractum semper habiturum ratum, nec reuocaturum; & sic confirmare contractum: Qui plenius tractatam materiam hanc cupierit, satisfacere ei Suarez poterit in tract. 4. de religione libro 1. cap. 26. & aliquot sequentibus. Poterit quoque Thomas Sanchez in Opere moral. lib. 3. cap. 11.

CAPVT V.

De solitis apponi contractibus: que sunt, conditio, modus, demonstratio & causa.

SUMMARIUM.

- 56 Quid significetur conditionis nomine, & quibus particulis exprimitur.
- 57 Quid nomine modi, & quibus item particularis exprimitur.
- 58 Quidque nomine demonstrationis, & quid nomine causa, & quibus particulis exprimitur.
- 59 Que conditio faciat contractum conditionalem.
- 60 Conditio que est contra substantiam contractus, vitiat illum redditue inualidum.
- 61 Contractus cui conditio impossibilis, aut conditio turpis de futuro apponitur, non valet.
- 62 Contractus valide sub conditione factus reuocari non potest.
- 63 Modus appositus contractui, quid circa illum operetur, declaratur duobus documentis.
- 64 Documentum de demonstratione addit contractui.
- 65 Non valet contractus factus ob causam existimatam veram, que est falsa.
- 66 Quomodo valde sit contractus factus ob causam, non obstat quod aliud interuenierit quo cognito non fuisse factus.
- 67 Cum principalis causa contrahentis est falsa, contractus est nullus.

CONDITIONIS nomine in hac materia, significatur clausula contractui ad illius suspensionem adiecta, per particulam (si) aut aliam ei æquipollentem. Exemplum est si dicatur lego Titio, si fuerit Consul. Particula autem æquipollentes conditionali si (ex Syluestro in verbo Conditio, quest. 2.) sunt, cum, vbi, quando cumque. Nam lego Titio, cum, vel vbi, vel quando cumque fuerit Consul, eundem habet sensum, cum præcedenti exemplo. Item, (nisi) nam vendo tibi librum meum tanti, nisi alius hodie pluris emere velit: sensus est, alius hodie pluris emere velit, non vendo. Item (alioquin, alias) nam scribes mihi librum intra mensem, alioquin, vel alias quartam mercedis partem perdes, penæ nomine: sensus est, si non scripseris perdes. Item, aut, vel sine, cum alternatiue sumuntur. Nam relinquo prædia mea propinquis, aut Ecclesiæ: sensus est, si non sint propinqui, habeat Ecclesia. Item (quandiu) nam lego centum Titio in annos decem, quandiu gesserit res hæreditis mei: sensus est, lego si gesserit, &c. Item (donec), quousque, vel dum fuerit cum filio meo, sensus est, si non fuerit cum filio meo, non lego.

NOMINE A TEM modi, significatur clausula contractui per particulam vt, aliam æquipollentem, adiecta ad illius moderamen, per oneris impositionem, ex Sylu. in eodem verb. quest. 3. exemplum est, si dicatur: do vel lego tibi domum meam, vt hoc vel illud facias. Particula vero æquipollentes sunt, ex eodem in seq. quest. 4. dummodo: nam id est; dummodo facias; ac do vt facias. Item, (ne) nam Titium instituo hæredem, ne fidei commissum ex Sempronij testamento retineat: sensus est, vt non retineat. Item ad, pro, nam, do ad ædificandam hospitalem, vel pro ædificando hospitali: sensus est: do vt ædificetur hospitale. Item (in, & nomine) nam lego tibi in redimendos captiuos, vel nomine redimendi captiuos: sensus est, vt redimantur captiuus. Differt autem modus à conditione, vt notat glossa ad Cap. Ve. un. De conditionibus appositis, verbo, conditione: quod hæc suspendat contractum, ita ut non valeat nisi expleta conditione. Modus vero adiectus contractui, non suspendat ipsum: adeo ut res contractui data sub modo, statim debeatur, statimque peti possit.

NOMINE PORRO demonstrationis per tradita à Sylu. in eodem verbo Conditio, quest. 6. significatur clausula ex aliquo præterito vel præsentis accidente, reddens nos certos de re quæ geritur: vt si quis leget uxori sericam vestem, quam habet in arca clausa: his accidentibus demonstratur res, de qua disponitur. Similiter, si quis vendat agrum inter hos & illos confines existentem, aut domum palatio proximam.

Nomine denique causæ significatur clausula, quæ adiectur contractui ad iudicandum illius causam: fitque talis adiectio per particulam quia, vel aliam similem; vt lego tibi mille, quia negotia mea gessisti: vel eo quod filium meum recte institueris. Potest autem duplex esse istiusmodi causa: quædam finalis; propter quam scilicet contractus fit: & qua non subsistente, ille non fieret: quædam vero impulsiva, ob quam nimirum facilius, vel citius, vel libentius fit contractus.

Documenta de conditione contractui apponi solita.

SECTIO PRIOR.

DE CONDITIONE notanda sunt pro praxi aliquot documenta. Primum est. Conditionem quæ facit contractum conditionalem, debere esse expressam: non enim sufficit tacita, ex Syluestro in verbo Conditio, quest. 9. per legem, Conditiones, ff. De conditionibus & demonstrationibus. Item debere apponi à principio contractus: non enim sufficit apponere post contractum; quando iam ille partium voluntate dissolui non potest: quod Sylu. habet in sequenti quest. 10. Item debere esse de futuro euentu incerto, non autem de præterito, vel de præsentis, vel de futuro certo. Quæ est, si moriar; quia talia non suspenduntur, cum habeant esse, vel iam in actu positum, vt præterita & præsentia: vel dependens ex causis ita certis & determinatis, vt licet futura sint, in illis tamè, præsentia quodammodo censentur, propter certitudinem proueniendi ex illis. Ita sentientes auctores magno numero. Thomas Sanchez refert lib. 5. De matrimonio disput. 2. numer. 2. beneque monet num. 3. id non habere locum, si contrahentes existimant conditionem esse appositam de futuro contingenti, quia contractus effectum conditionis de euentu incerto, tunc sortiretur, ex intentione contrahentium, conditionem apponentium, à qua conditionalis contractus pendet.

SECUNDVM documentum est, de quo adhuc idem Syluester in citata quest. 10. pro eo que faciunt que disputat Sanchez in sequen. disput. 9. 10. & 11. Conditionem adiectam, vitare contractum, si eadit contra illius substantiam: vt esse censetur, argumento Cap. Tua, De sponsalibus; quando contractus ipse non potest cum ea stare. Quo modo contra mutui substantiam est conditio, vt solvatur aliquid supra principale; & contra societatis substantiam, vt lucrum & damnum non sit commune: non vitare autem contractum, si solum sit contra illius accidentia: quia potest sine eis stare; quandoquidem sublati accidentibus potest manere substantia.

TERTIVM docum. est. Conditionem appositam contractui, quantumvis non sit contra eius substantiam, si tamen sit impossibilis, vitare ipsum: vt si dicatur, lego Titio centum si manu cælum tetigerit: necesse est si sit turpis; vt si dicatur, hæredem instituo Titium si hæreticus fiat. Tamen hæc, quam illa contractum reddit inualidum, iuxta illud quod de Cap. finali, De pactis, dicitur, pactum turpe, vel rei turpis aut impossibilis, de iure vel de facto nullam obligationem inducere. Atque de impossibili est textus expressus Instituti. De hæredibus institutendis §. Impossibilis, & in lege, Non solum, ff. De obligationibus, & actionibus, vbi ratio insinuat; quod omnium ea cogitatio sit, vt nihil agi existiment appolita ea conditione, quam sciant esse impossibilem. Et certe talis conditio cuiuscumque temporis sit, signum est manifestum, non adesse consensum serium in contractum; sed potius dissensum, dum consensus suspenditur per illud quod est impossibile. Nec obstat quod forte conditio putetur possibilis; quia licet tunc consensus serius sit: tamen suspenditur à conditione, quæ nec exitit, nec exarbit. Neque inde oritur alia obligatio (ne peccetur contra conscientiam) quæ expectandi euentum, donec conditionem impossibile esse

58.

59.

60.

61.

ORIGINAL
AXIS
P. Pen. u.
V